

Srđa Orbanić – Aleksandar Žigant, *Zataj(e)na Istra. Imena naselja i rudina u hrvatskoj Istri. Inventar za povijesno sjećanje, Pula: Udruga za promicanje istarske tradicijske baštine Korenika, 2013., 784 str.*

Nakon što je u proljeće 2013. pulski nakladnik C.A.S.H. objavio višekratno najavljivanu, voluminoznu monografiju *Zaboravljena Istra. Zemljopisna i rudinska imena hrvatske Istre* iz pera Srđe Orbanića, tek je pola godine kasnije iz tiska izišla i *Zataj(e)na Istra*, odnosno sadržajno podudarno izdanje u kojem se kao suautor Orbaniću pridružuje Aleksandar Žigant. O razlozima ovakva neuobičajena dupliciranja neupućeni čitatelj može tek nagađati, a o razmjerima podudarnosti među izdanjima bit će riječi nešto kasnije. Najveću pozornost svakako zaslužuje sam sadržaj.

»Uvod« (str. 3–56) je razdijeljen na dva veličinom nejednaka teksta. Nevelik prvi dio (3–5) sadrži sve karakteristike predgovora, premda nije tako naslovljen, a poslužio je autorima da, uz uvriježene zahvale pomagačima, opišu metodologiju i tijek istraživanja, prikupljanje i klasifikaciju jezičnog gradiva te usustavljivanje unutar knjiških korica. Ostatak uvoda, podnaslovljen »Poimeno od mesta do mesta, kako se niže udži, po vsjoj deželi. Namirba duga zavičaju« (9–56) opsežan je, povremeno razmjerno zahtjevan, ali i izuzetno instruktivan tekst zbog kojega bi ova monografija trebala pronaći široku čitateljsku publiku, a potpisuje ga Orbanić. Odabir je navedenog podnaslova, zapravo navoda iz *Istarskog razvoda*, pojašnjen već u prvim rečenicama, a svojevrsnom je, iako neizrečenom, najavom čitatelju što ga očekuje na stranicama koje slijede. Naime, spomenuti je dokument, izvorno pravni tekst nastao iz jasnih pobuda tadašnjih vlastodržaca, odavno prepoznat kao neiscrpno vrelo podataka o raznolikim sastavnicama života srednjovjekovne Istre, a ondje opisani i utvrđeni »kunfini« svakako veći interes pobuđuju kod povjesničara i etnologa negoli današnjih sudbenih vlasti. Podudarno, pojašnjavajući podrobno i sustavno kriterije kojima se vodio pri razvrstavanju prikupljenih toponima, autor je prikazao donedavno postojeću svakidašnjicu istarskog, dominantno ruralnog, stanovništva koja se tek u novije vrijeme, izložena nezaustavljivu procesu modernizacije pretvorila u, uglavnom nedovoljno istraženu, prošlost. Pojašnjenja stoga najvećim dijelom nisu lingvističke prirode, prefiksima i sufiksima posvećen je znatno manji prostor nego, primjerice, tradicionalnoj tehnici pravljenja sira ili obradi zemlje u vrijeme prije prvih »Ferguson«a. Bez zadržke moguće je ustvrditi kako je ovakvim tekstom ukazano na široku primjenjivost lingvističkih istraživanja, uhvati li se interpretacije autor dovoljno široke naobrazbe i upućenosti.

»Dakle, o čemu je ova knjiga?« (11), retorički se zapitao Orbanić, a ako je potreban precizniji odgovor no što je ponuđen prethodnim osvrtom, dostajat će napomenuti kako se pridjev »hrvatska« iz naslova odnosi na istarski prostor unutar granica Republike Hrvatske, ali i na hrvatsku toponimiju te kako je ona prikupljana proučavanjem kartografske građe, ali i višegodišnjim terenskim istraživanjima, a razdijeljena je prema geografsko-administrativnom ključu. Središnji je dio monografije, u kojem je sustavno izneseno prikupljeno gradivo, razdijeljen na pet cjelina: »Jugozapadna Istra« (57–237), »Sjeverozapadna Istra« (239–319), »Sjeverna Istra« (321–414), »Sjeveroistočna Istra« (415–518) i »Središnja

Istra« (519–689), a unutar njih po katastarskim općinama, i to prema stanju iz 1910. godine. Svaka cjelina započinje sažetim geografsko-povijesnim osvrtom koji upućuje na autorske kriterije pri razdiobi, a na podudaran su način, s obzirom na karakter publikacije razmjerno opsežno, prikazane i katastarske općine, dok su na dnu stranice popisani pripadajući zemljopisni i rudinski nazivi. K tome, navedene su cjeline pojašnjene geografskom kartom Poluotoka na kojoj su dodatno istaknute nešto svjetlijim tonom, a svaka je općina prikazana na opravdano jednostavnu zemljovidu s ucrtanim administrativnim granicama. Kvaliteti zasigurno doprinosi bogatstvo slikovnih priloga: vedute iz starih »krajepisa«, povijesne i nove fotografije, pejzaži, ruralna arhitektura, crkvice, prometna infrastruktura... Manje su pak atraktivni, ali zato izuzetno korisni, za ovakvu vrstu publikacije čak nasušni, prilozi na kraju monografije: »Abecednik« (691–760) i »Bibliografija« (761–777).

U odnosu na monografiju *Zaboravljena Istra*, lako je uočiti više razlika od nejednake važnosti za čitatelja: u C.A.S.H.-ovoj publikaciji uvod je jedinstven tekst, dok je u *Zataj(e)noj Istri* iz njega izdvojen kraći dio i preoblikovan u ranije spomenuti, nenaslovljeni predgovor. Popis je katastarskih općina jednak, ali njihova razdioba na geografske cjeline nije: prvotno odijeljene Liburnija i Labinština objedinjene su u sjeveroistočnu Istru. Osim toga, dok su u *Zaboravljenoj Istri* općine navedene abecedno, u novom se izdanju nižu logikom zemljopisnog položaja. Konkretnije, u cjelini posvećenoj jugozapadnoj Istri, prva će, kao najjužnija, biti navedena Općina Premantura, a zatim susjedne Pomer, Medulin, Ližnjan... Ovo je, ujedno, i jedina karakteristika kojom novije izdanje zaostaje za prvim jer bi u djelima ovakvog tipa laka preglednost i brzo snalaženje trebali svakako biti dominantnim kriterijem. Prvotnu je jednoobraznost kartografskih prikaza zamijenila pohvalna podvojenost povezana s usporednim korištenjem geografskih i administrativnih kriterija. Opisi su pojedinih općina prošireni također novim podacima. Konačno, prikupljeno je gradivo isto tako izneseno na ponešto drugačiji način, čitatelju pojašnjen na petoj stranici, a što je mnogo važnije, ako je suditi po »Abecedniku«, u novom izdanju opsegom znatno premašuje prvotnu verziju. Iako je, dakle, riječ o uvelike sadržajno podudarnim monografijama, povremene zamjetne razlike zapravo su ponajviše na štetu čitatelja, posebice onih pozornijih, koji će u potrazi za potpunom informacijom počesto biti prisiljeni konzultirati oba izdanja.

Navedena kritika ipak presudno ne kvari opći dojam: riječ je o djelu iza kojeg stoji zahtjevan višegodišnji rad i široka upućenost autora koja je omogućila da toponomastičko gradivo postane putokazom prema nikad dovoljno istraženoj i poznatoj prošlosti takozvanih običnih ljudi. Opsežne će opservacije o pojedinim sastavnicama nekadašnje svakidašnjice svakako zainteresirati širi krug čitatelja, a za vjerovati je kako će dosegnuti rezultati brzo biti prepoznati i unutar jezikoslovne struke.

Mihovil Dabo